

Nationalmuseets bevaringsstrategi

Indledning

Nationalmuseets genstandssamlinger er museets omdrejningspunkt, museets ryggrad. Frem for noget udspringer Nationalmuseets egenart af genstandssamlingernes nationale repræsentativitet og deres store internationale spændvidde, der principielt gør det muligt at belyse kulturhistorien med genstande fra alle egne af kloden, fra alle tider og i alle materialer og materiale kompositioner.

Samlingerne er opbygget gennem flere hundrede år. De ældste dele er indsamlet allerede i 1600-tallet til Det Kongelige Kunstkammer, og de rummer genstande, der i alder spænder fra de første kulturer i landet for 14-15.000 år siden og frem til i dag. Genstandene varierer i størrelse fra pollenkor i glas til sejlene skibe i skønnertstørrelse og større landbrugsejendomme. Genstandene befinder sig i museets udstillinger, museets magasiner (herunder genstande i jorddepot) og en del er ”in situ”, sidstnævnte drejer sig om en række ejendomme, jordfaste fortidsminder samt sejlene skibe.

Samlingerne er af vital betydning for museets opgavevaretagelse. De udgør den primære forudsætning for, at museet kan opfylde sin mission og levere sine hovedprodukter til museets brugere: *Tilgængeliggørelse og formidling af kulturarven* samt *bevaring af kulturarven*. For dansk kulturs vedkommende har museet således i kraft af museumsloven en særlig lovfæstet forpligtelse til at anlægge og opretholde repræsentative samlinger.

Genstandssamlingernes centrale betydning for museets virksomhed kommer også klart til udtryk derudover, at alle ansatte ved museet i en eller anden forstand beskæftiger sig med dem.

Bevaring af Nationalmuseets genstandssamlinger må således karakteriseres som et anliggende af eksistentiel karakter for museet, og denne strategi er tænkt som et redskab, der skal sikre, at museet tager de bevaringsmæssige udfordringer, som museet stilles overfor i den sammenhæng, op på den mest hensigtsmæssige måde og udnytter de forhåndenværende ressourcer optimalt til gavn for samlingernes bevaring og til glæde for museets interne og eksterne brugere.

Strategiens formål er at fastlægge principper, målsætninger og indsatsområder for Nationalmuseets bevaringsmæssige indsats i de kommende år. Det er således hensigten, at strategien skal fungere som et styrings- og prioriteringsværktøj for Nationalmuseet i strategiperioden 2008 – 2014.

Det er tanken, at strategien løbende skal evalueres og justeres efter behov og senest ved strategiperiodens udløb i 2014 erstattes af en ny strategi.

Strategiens dækningsgrad

Bevaringsstrategien er ikke Nationalmuseets eneste tiltag, der angår museets genstande og forhold med relation til genstandene.

- ❖ Projektet ”Genstande på Plads”, omtalt som GPS-planen, er blevet til som opfølgning på Rigsrevisionens samlingsrevision gennemført på Nationalmuseet i 2006. Projektet har som hovedsigte i løbet af en 12-årig periode at:
 - give indsigt i de procedurer, som gælder (Samlingsmanualen), og om de efterleves til det kvalitetsniveau, som Direktionen definerer
 - give oversigt over de mangler, der måtte være i museets forvaltning af samlingerne for at leve op til en ensartet standard og til omverdenens forventning til omgangen med genstandene

- give en gennemsigtighed i enhedernes forvaltning af genstandene, så alle umiddelbart kan genkende og bedømme kvaliteten i museets arbejde
 - give indsigt i, hvornår mål og kvalitetskrav forventes opfyldt inden for de enkelte delområder
 - vække opsigt med nye udstillings- og formidlingsinitiativer udledt af projektet
- ❖ Museets IT-strategi rummer også samlingsrelaterede elementer. IT-strategien har følgende vision:
- IT hos Nationalmuseet skal understøtte realiseringen af museets mission og vision ved at udnytte de teknologiske muligheder for at indsamle, registrere, bevare, forske og formidle kulturarven.
 - IT hos Nationalmuseet skal medvirke til at effektivisere museets opgaveløsninger.
- ❖ Med Nationalmuseets Digitaliseringsstrategi ønsker museet at styrke digitalisering af museets samlinger, både samlinger af genstande og de til samlingerne knyttede arkiver. Blandt strategiens formål er "Bevaring" omtalt som følger:
- Måltrettet digitalisering i stort omfang vil give mulighed for at fremme og sikre fortsat adgang for alle til den del af den nationale og internationale kulturarv, som befinder sig på museet; den materielle såvel som den intellektuelle kulturarv i form af det arkivmateriale, som er affødt af forskernes videnskabelige arbejde på museet. Noget materiale er så skrøbeligt, at det hverken tåler at blive udstillet eller benyttet. Ved at stille en digital kopi til rådighed kan materialet sikres bevaring. Der tales her ikke om egentlig substitution, hvorved det originale materiale erstattes af en elektronisk kopi.
- ❖ Nationalmuseets Formidlingsstrategi
- ❖ Sikring af museets genstande er omtalt i Nationalmuseets Sikringsmanual. Sikringsproblematikken tages op i museets sikringsudvalg, og sikringsforhold håndteres til daglig af sikringschefen.

Begrebet "Nationalmuseets samlinger" er først og fremmest defineret ud fra genstandssamlingerne, men samlingerne af bøger, arkivalier, fotos, tegninger, billeder af enhver art m.m. er fuldt så væsentlige for det, der er samlingernes formål: At være udgangspunkt og dokumentation for erkendelsen af den menneskelige kulturhistorie som omtalt i museets mission og vision.

Denne strategi omfatter imidlertid kun museets genstandssamlinger og blandt disse alene de af museets samlinger, hvori der indgår 'accessionerede' genstande, dvs. genstande, der er registrerede eller som står foran at skulle accessioneres som museumsgenstande. Strategien dækker ikke museets 'ikke-accessionerede' genstande og samlinger, der består af museets, *brugsamlinger*, *komparativ samling*, *kopisamling* og *arkivalier*. Bevaring, håndtering og sikring af disse samlinger er omfattet af GPS-planen.

Hvor mange enkeltstykker, samlingerne omfatter, kan ikke opgøres præcist. Optællingsresultatet afhænger meget af hvilke kriterier, der lægges til grund for optællingen, herunder specielt hvorledes man vælger at definere et 'enkeltstykke'. Hvis man tager udgangspunkt i antallet af 'registreringer' var der ved udgangen af 2007 i alt 821.955 registreringer i museets digitale og analoge registre (se Tabel 1). En registrering - et inventarnummer - omfatter imidlertid som oftest mere end blot en enkelt genstand, et enkeltstykke. Et nummer kan således dække over alt lige fra et enkeltstykke til flere tusinde. Som eksempel kan det nævnes, at Møntsamlingen rummer ca. 600.000 enkeltstykker fordelt på kun 16.000 inven-

tarnumre. Opgjort i 'genstande' består museets samlede genstandsmængde således af et ukendt antal genstande, men det samlede antal er med sikkerhed flere millioner.

Af den samlede genstandsmængde er det kun en mindre del, der er udstillet. Det skønnes, at ca. 10 % af genstandene er udstillede.

Genstandssamlingernes fordeling og omfang fremgår af Tabel 1.

Tabel 1: Fordeling og omfang af Nationalmuseets genstandssamlinger.

Samling (enhed)	Antal 'registreringer' per 31. dec. 2007		
	Digitale	Analoge	I alt
Oldtidssamlingen	187.159	0	187.159
Middelalder- og Renæssancesamlingen	79.361	0	79.361
Mønt- og Medaljesamlingen	0	16.550	16.550
Nyere Tids samling	316.275	17.000	333.275
Frihedsmuseets samling	12.221	0	12.221
Frilandsmuseets samling	48.690	0	48.690
Etnografisk samling	101.934	0	101.934
Antiksamlingen	38.607	0	38.607
Musikmuseets samling	3.841	0	3.841
Tilsammen	788.455	33.550	821.955

Det skal samtidigt pointeres, at strategien bygger på den grundlæggende forudsætning, at Nationalmuseets bevaringsmæssige indsats i lighed med museets øvrige kerneaktiviteter er **forskningsbaseret**. Hvilke strategiske konsekvenser det får for museets forskning vil imidlertid ikke blive behandlet i bevaringsstrategien. Der henvises i stedet for til museet forskningsstrategi.

Strategiske mål

Strategien tager sigter på en realisering af følgende mål for Nationalmuseets indsats indenfor bevaring:

- Alle Nationalmuseets genstande opbevares i en tilstand og under forhold, der sikrer, at de til enhver tid kan anvendes til formidling eller forskning.
- Alle Nationalmuseets genstande håndteres altid korrekt.
- Den bevaringsmæssige indsats starter altid så tidligt som muligt.

Der er tale om meget ambitiøse mål, det ikke mindst af ressourcemæssige årsager bliver vanskelige at indfri indenfor en overskuelig tidshorisont. I strategiperioden vil målene derfor primært få karakter af strategiske principper, der tjener som pejlemærker ved prioritering og tilrettelæggelse af museets bevaringsindsats.

Strategiske udfordringer

Nationalmuseet står overfor tre store udfordringer, som skal tages op, hvis museet skal indfri sine langsigtede mål indenfor bevaring. Det drejer sig om følgende, der alle relaterer sig til behov for forbedringer ved den øjeblikkelige situation:

- Museets magasinkapacitet skal forbedres og udbygges.
- Forbedringen af de bevaringsmæssige forhold i museets udstillingslokaler skal videreføres.
- For at undgå at store dele af museets genstandssamlinger går tabt som følge af almindelig nedbrydning, skal et betragteligt antal genstande tages under konserveringsmæssig behandling med henblik på at stabilisere genstandenes tilstand.

Hertil knytter sig en fjerde udfordring, der relaterer sig til museets fremtidige indsamling:

- For at undgå at ny-accessionerede genstande går tabt som følge af almindelig nedbrydning, skal genstandenes bevaringsmæssige tilstand vurderes i forbindelse med accessionen og efterfølgende skal genstandene tages under konserveringsmæssig behandling med henblik på at stabilisere genstandenes tilstand, hvis det viser sig nødvendigt.

Herudover står museet endelig overfor en femte udfordring af mindre håndgribelig karakter, som også bør tages op. Det drejer sig om følgende:

- Alle virkemidler, af hvad karakter de end måtte være: Oplæring, håndteringskurser, 'husregler', opsyn, instrukser, advarsler, 'bedste praksisser' m.v., som kan sikre, at personer, der får museets genstande i hænde, håndterer genstandene korrekt, skal til enhver tid udnyttes optimalt.

Udfordringer i relation til museets magasinkapacitet

Nationalmuseet har i marts 2002 udarbejdet "Opgørelse og konklusion vedr. museets magasiner". Rapporten beskriver de 264 af de 266 rum, museet bruger til opbevaring af museumsgenstande. Magasinerne er i meget varierende grad egnede til opbevaring af museumsgenstande. De bedste er fuldt klimatiserede, udstyret med praktisk inventar, hensigtsmæssige reoler med videre, og der er indrettet studierum i umiddelbar tilslutning til dem. De ringeste er beliggende i kældre eller på loftsværelser uden klimatisering eller endog uden mulighed for opvarmning, og hvor genstandene skal bæres op/ ned ad trapper for at kunne anbringes.

I september-oktober 2006 gennemførte Rigsrevisionen en revision af forvaltningen af Nationalmuseets samlinger. I revisionsrapporten fra revisionen konkluderer Rigsrevisionen, at visse dele af Nationalmuseets samlinger opbevares under vilkår, som på længere sigt vil være ødelæggende for genstandene. Rigsrevisionen havde således bemærket under sin besøgsrunde, at et antal magasiner var i temmelig ringe stand – med bl.a. fugtproblemer og skimmelsvamp til følge. I visse magasinrum havde revisionen observeret store fugtpletter i lofterne og i andre rum skimmelsvamp på de opmagasinerede genstande. Det var endvidere blevet oplyst, at der var problemer med skadedyr. Museets enheder havde forklaret revisionen, at opbevaringsforholdene betød, at et stort antal genstande havde behov for at blive konserveret igen og opbevaret forsvarligt for ikke at blive ødelagt og i uheldigste fald kasseret.

På baggrund af magasinrapporten fra 2002 samt opgørelser og prognoser for genstandssamlingernes nuværende og fremtidige omfang kan Nationalmuseets magasinssituation opsummeres som følger:

Tabel 2: Nationalmuseets eksisterende magasinkapacitet. Kvalitetsvurdering.

Antal 1.000 m ²	Magasinkapacitetens standard				I alt
	A. Boks	B. Klima- stabiliseret	C. Ikke-klima- stabiliseret - egnet til magasinering	D. Ikke-klima- stabiliseret - uegnet til magasinering	
Eksisterende magasiner	0,1	9,7	3,8	8,5	22,1
Procentuel andel	0	44	17	38	100

Kilde: Nationalmuseet. Her gengivet efter Kulturministeriets udredning om bevaring af kulturarven.

Tabel 3: Nationalmuseets udbygningsbehov for magasiner til 2018.

Antal 1.000 m ²	Magasinkapacitetens standard			I alt
	A. Boks	B. Klima- stabiliseret	C. Ikke-klima- stabiliseret - egnet til maga- sinering	
Eksisterende magasiner	0,1	9,7	3,8	13,6
Yderligere behov for magasiner, heraf:				
Udækket aktuelt behov	0,2	11,3	0	11,5
Tilvækst 2003-2018 ^{*)}		4,5		4,5
Udbygningsbehov til og med 2018	0,2	15,8	0,0	16,0

Note *): Årlig tilvækst 300 m²

Kilde: Nationalmuseet. Her gengivet efter Kulturministeriets udredning om bevaring af kulturarven.

Det fremgår af Tabel 2, at museet aktuelt råder over i alt 22.100 m² hvoraf 44 pct. er klimastabiliserede, og godt 17 pct. ikke-klimatiserede, men egnede til formålet. Aktuelt vurderes knapt 38 pct. af kapaciteten at være uegnet til magasinbrug.

I 2003 udgjorde museets aktuelle magasinbehov 11.471 m². Heri indgik såvel nyindretning af eksisterende ikke-klimatiserede magasiner (8.456 m²) som nybyggeri (3.015 m²). Den årlige tilvækst til museets samlinger blev anslået til at være af størrelsesorden 300 m². Samlet set blev Nationalmuseets behov for magasinkapacitet frem til og med 2018 opgjort til 16.000 m², alle klimastabiliserede, dvs. mere end en fordobling af museets eksisterende kapacitet af magasiner egnede til opmagasinering af kulturarven.

Museet har fået en særbevilling til byggeri af nye magasiner til afhjælpning af den uholdbare situation. Der er nedsat en arbejdsgruppe med repræsentation fra Finansministeriet, Kulturministeriet og Nationalmuseet med henblik på at undersøge, hvordan man mest omkostningseffektivt kan etablere 16.000 m² tidssvarende netto magasinkvadratmeter for at dække museets behov frem til 2018. Museet har endvidere med konsulentbistand fra DOMUSarkitekter og det rådgivende ingeniørfirma Birch & Krogboe været i dialog med Lyngby-Tårnbæk kommune vedr. mulighederne for magasinbyggeri i kommunen, men det har foreløbigt ikke ført til noget konkret resultat og drøftelserne pågår stadig.

Udfordringer i relation til museets udstillingsrum

Til forskel fra museets magasinrum er der ikke foretaget en systematisk gennemgang og vurdering af museets udstillingsrum med henblik på at kategorisere rummene på baggrund af deres standard ud fra en bevaringsmæssig synsvinkel. Det er således ikke muligt præcist at afgøre hvor stor en andel af museets udstillingsarealer, der i grunden er egnede til opbevaring af museumsgenstande. Det er imidlertid almindeligt accepteret, at museet flere steder har problemer med dårlige opbevaringsforhold i udstillingsrummene. Der er sket afgørende forbedringer indenfor de senere år eksempelvis i forbindelse med nyopstilling af Oldtidsudstillingen, hvor rummene nu er blevet klimastyrede, men museet råder fortsat over mange udstillingsrum, hvor det er nødigt at hæve standarden, hvis den skal være tilfredsstillende ud fra en bevaringsmæssig betragtning. Der er gjort forberedelser til at udbygge klimasystemet i Prinsens Palæ til også at omfatte områderne, hvor Danmarks Middelalder og Renæssance og Etnografisk Samling udstiller, men arbejderne er ikke sat i gang endnu, og hertil kommer de utallige ikke-klimastabiliserede udstillingsrum, som museet anvender til udstillingsformål mange andre steder i landet, som eksempelvis på Frilandsmuseet, på Frihedsmuseet og i Frøslevlejren.

Udfordringer i relation til museets konserveringsindsats

I 1994 opgjorde museet samtlige konserveringsbehov i forhold til målsætningen, der lå til grund for museets daværende bevaringspolitik. Anledningen var, at museet gerne ville vide, hvor stor en konserveringsmæssig indsats, der skønsvist skulle til, for at genstandene i museets samlinger var umiddelbart tilgængelige for forskning og formidling. Totalopgørelsen viste, at en arbejdsindsats på knapt 800 konserveringsårsværk var påkrævet, hvis bevaringstilstanden i museets samlinger skulle leve op til målsætningen bag Nationalmuseets formulerede bevaringspolitik.

Efter denne konserveringsfagligt baserede opgørelse har konserveringsbehovet i 1997 været underkastet en kulturhistorisk prioritering baseret på de enkelte samlings konkrete betydning i forsknings- og formidlingsammenhæng inden for en rimelig planlægningshorisont. Denne opgørelse resulterede i en nedskrivning af konserveringsbehovet med ca. 1/3 til et samlet behov svarende til godt 500 årsværk.

Tabel 4: Nationalmuseets samlinger fordelt efter betydning og bevaringstilstand

Enheder i % af samlinger	<i>Genstandenes bevaringstilstand</i>				<i>I alt</i>
	<i>D. Svært skadede</i>	<i>C. Behandlings- krævende</i>	<i>B. Stabiliseret tilstand</i>	<i>A. Formidlings- egnet til- stand</i>	
Kategori 1: Enestående national betydning	0,3	1,5	3,2	9,8	14,8
Kategori 2: Væsentlig national betydning	3,2	8,0	14,1	48,9	74,2
Kategori 3: Regional/ lokal betydning	0,5	1,3	2,1	5,9	9,8
Kategori 4: Mindre betydning	0,1	0,1	0,3	0,7	1,2
I alt	4,1	10,9	19,7	65,3	100,0

Kilde: Nationalmuseet. Her gengivet efter Kulturministeriets udredning om bevaring af kulturarven.

I 2002 i forbindelse med udarbejdelsen af Kulturministeriets udredning om bevaring af kulturarven foretog Nationalmuseet en skønsvis inddeling af museets genstande fordelt efter genstandenes kulturhistoriske betydning samt deres bevaringstilstand. Som det fremgår af Tabel 4, hvor resultatet af gennemgangen findes gengivet, anslog man, at ikke mindre end 15 pct. af museets genstande, var i en bevaringstilstand, hvor de enten var svært skadede (4,1 pct.) eller behandlingskrævende (10,9 pct.). Det fremgår endvidere, at over 1/3 af genstandene blev vurderet til at være i en tilstand, hvor de ikke kunne anvendes til formidling.

I forlængelse heraf foretog Nationalmuseet tillige en vurdering af behovet for konservering af genstande af kategorien: *Enestående national betydning*, hvis de forhåndenværende ENB-genstande indenfor en 10-årig periode samt den fremtidige tilvækst af ENB-genstande alle skulle bringes i en stabiliseret eller formidlingseget bevaringstilstand. Vurderingen var, at de forhåndenværende ENB-genstande krævede en ekstraordinær konserveringsindsats på 75 årsværk svarende til en indsats på 7,5 årsværk per år eller 3,0 mio. kr. årligt i 10 år og at den løbende indsamling krævede en yderligere indsats i forhold til den eksisterende på 7,0 årsværk per år eller 2,8 mio. kr. årligt.

Som følge af regeringens kulturbevaringsplan, der blev iværksat i 2004 på baggrund af anbefalingerne i udredningen om bevaring af kulturarven har Nationalmuseet siden 2004 årligt modtaget en særbevilling på 5,5 mio. kr. til afhjælpning af konserveringsbehovet for svært skadede og behandlingskrævende genstande af betydningskategori 1: *Enestående national betydning* (ENB). Ved hjælp af midler fra denne særbevilling har konserveringsfagligt personale ved museet kunnet hæve bevaringstilstanden for mere end 8.000 ENB-genstande fra kategori C og D til kategori A og B, hvilket skønsvist svarer til knapt 15 pct. af alle genstande, der i Tabel 4 er kategoriserede som værende af *Enestående national betydning* og med en bevaringstilstand af kategori C eller D. Til trods for denne ekstraordinære konserveringsindsats må man således fortsat konkludere, at en meget stor andel af museets genstande ikke opbevares i en tilstand, hvor de kan anvendes til forskning og formidling.

Nationalmuseets indsamling sker i henhold til den vedtagne indsamlingspolitik. Museet er overordentlig restriktivt med hensyn til forøgelse af samlingerne. Museet indsamler genstande og andre vidnesbyrd, der kan belyse kulturens udvikling fra dens oprindelse til i vor tid. Fra nyere tids kulturhistorie foregår en aktiv systematisk indsamling af genstande, der er karakteristiske for perioden, mens en forøgelse af

museets arkæologiske genstandsmateriale fra oldtiden og middelalderen sker i kraft af nødgravninger, forskningsgravninger og ved indlevering af danefæ. Ved nødgravninger og indlevering af danefæ er museet ikke initiativtager til indsamlingen, som derfor ikke umiddelbart kan reguleres. Supplering af museets udenlandske samlinger finder kun sted i begrænset omfang.

Tilvæksten er gennemsnitlig på 5-6.000 genstande om året, hvoraf danefæ udgør knapt 2.500 genstande. Som nævnt ovenfor har museet i forbindelse med udarbejdelsen af Kulturministeriets udredning for bevaring af kulturarven i 2002 opgjort, at den løbende tilvækst af genstande af enestående national betydning, som ikke kunne behandles inden for den daværende kapacitet, krævede en konserveringsindsats svarende til 7 årsværk per år.

Udfordringer i relation til håndtering af museets genstande

Ukorrekt håndtering af museets genstande kan have fatale følger. På sekunder kan flere hundrede års indsats for at bevare genstandene vise sig at være forgæves, fordi genstandene i en måske ligefrem banal sammenhæng håndteres forkert og som følge heraf påføres uoprettelige skader. Hvis det sker, er dyrt anlagte udstillings- og magasinrum med optimale opbevaringsbetingelser samt tidskrævende konserveringsindsatser udført med stor faglig kunnen og tålmodighed ikke til megen nytte.

I de senere år er der gjort meget fra museets side med henblik på at forebygge ukorrekt håndtering af museets genstande og der er også gjort vigtige fremskridt i så henseende. Holdningen på museet til hvem, der håndterer museets genstande, i hvilket omfang det skal ske samt hvordan det skal ske, har eksempelvis ændret sig markant gennem de sidste 10-15 år., og på tilsvarende vis fornemmer man i dag en større forståelse og respekt for vigtigheden af korrekt genstandshåndtering blandt museets ansatte i forhold til tidligere. Udstedelsen af museets samlingsmanual er et udmærket udtryk for og korrekt resultat af det holdningsskifte, der er sket. Det er imidlertid vigtigt at fastholde forbedringerne og undgå, man falder tilbage til tidligere tiders uheldige praksis, ligesom fokus konstant bør være rettet mod nye muligheder og virkemidler for at opnå optimal sikkerhed for, at museets genstande altid håndteres korrekt.

Valg af strategi

Som udgangspunkt har Nationalmuseet valgt at bygge sin bevaringsstrategi på den nationale bevaringsstrategi, der ligger til grund for regeringens kulturbevaringsplan, der blev iværksat i 2004.

Den nationale bevaringsstrategi blev udviklet i forbindelse med Kulturministeriets udarbejdelse af rapporten: "Udredning om bevaring af kulturarven" fra 2003.

I relation til den allerede indsamlede kulturarv fastlægger den nationale strategi følgende overordnede prioritering:

1. Stabiliserende bevaringsindsats for at forebygge yderligere nedbrydning
2. Konservering af truede genstande af enestående national betydning
3. Konservering i forbindelse med forskning og formidling
4. Substitution for at afbøde nedbrydning som følge af hyppig brug

Prioriteringen indebærer, at en indsats for at sikre betryggende, stabile magasiner er den mest presserende opgave. Det anses som det vigtigste element i udformningen af en bæredygtig bevaringspolitik. Den strategiske tyngde er lagt her, fordi en tværgående analyse af bevaringssituationen på de statslige og i et vist omfang de ikke-statslige institutioner indenfor arkiv-, biblioteks- og museumsområdet har vist,

at det langsigtede problem for den danske kulturarv er dårlige og utilstrækkelige magasineringsforhold. Forholdene er så at sige en tikkende bombe under kulturarven, og forbedres de ikke i løbet af en relativ kort årrække, vil bevaringsopgaven i fremtiden blive af helt uoverkommelige dimensioner, og der vil være risiko for at miste "umistelige" kulturarvs-genstande i betydeligt omfang. Den akutte indsats må derfor koncentreres om beslutninger, der relaterer sig til den langsigtede indsats, dvs. beslutninger om udbygning og forbedring af den eksisterende magasinkapacitet. Herefter kan der tages fat om de aktuelle udfordringer, der hovedsageligt består i en aktiv konserveringsindsats over for de genstande, der er i så dårlig stand, at de trues af undergang i løbet af en relativ kort årrække.

Hvad angår konservering tager strategien udgangspunkt i en erkendelse af, at det indenfor en 10-årig periode ikke vil være praktisk eller økonomisk muligt at konservere alle genstande, der i dag indgår i kulturarven, og efterfølgende opbevare genstandene i optimale magasiner, som forhindrer yderligere nedbrydning. Ud fra en ideel betragtning ville det naturligvis være optimalt at viderebringe kulturarven på en sådan måde, men i virkelighedens verden ville det være uholdbart at basere en national bevaringsstrategi med et 10-årigt sigte på en så vidtgående målsætning. Af ressourcemæssige årsager vil det være nødvendigt at indbygge en prioritering i strategien, der sikrer, at genstande, som har den største nationale betydning, sikres før mindre væsentlige genstande, således at man undgår at komme i den uheldige situation, at mere betydningsfulde genstande går tabt, mens man behandler mindre betydningsfulde. Hertil kommer, at der endnu ikke er etableret et fuldstændigt overblik over konserveringsbehovets totale omfang.

På baggrund af disse betragtninger bygger den nationale bevaringsstrategi på en beslutning om, at konserveringsindsatsen indenfor de næste 10 år skal styrkes dels ved generelle initiativer og dels ved prioritering af den konserveringsfaglige indsats ud fra følgende kriterier:

- Konservering af nedbrydningstruede genstande af enestående national betydning
- Konservering af genstande, der skal anvendes til formidling og forskning.

Som et vigtigt led i strategiens udformning er der opstillet en kategorisering af genstandene, der indgår i kulturarven, med henblik på at sikre en hensigtsmæssig prioritering i forbindelse med brugen af kulturinstitutionernes knappe bevaringsressourcer. Denne kategorisering er udformet således, at genstandene grupperes ud fra en systematik, der udtrykker sammenhængen mellem genstandenes bevaringstilstand og deres kulturhistoriske/museale eller forskningsmæssige betydning. På den ene side er genstandene således kategoriserede ud fra deres betydning for kulturarven ud fra en geografisk betragtning og på den anden side ud fra deres bevaringstilstand. I det første tilfælde opereres der med genstande af kategorierne: 1) *Enestående national betydning (ENB)*, 2) *Væsentlig national betydning*, 3) *Regional/ lokal eller begrænset national betydning* og 4) *Mindre betydning*; i det andet tilfælde med genstande af kategorierne: A) *Formidlings-egnet tilstand*, B) *Stabiliseret tilstand*, C) *Behandlingskrævende tilstand* og D) *Svært skadede genstande*.

På grundlag af den todimensionale kategorisering og gruppering af genstandene bygger den nationale bevaringsstrategi på det princip, at bevaringsindsatsen først og fremmest skal koncentreres om de dele af kulturarven, der udgøres af genstande, som kan henføres til gruppen af genstande, der må tilskrives 'betydningskategorien' 1: *Enestående national betydning* samt 'tilstandskategorien' C: *Behandlingskrævende tilstand* eller 'tilstandskategorien' D: *Svært skadede genstande*. Hvad angår de øvrige grupperinger er strategiens udgangspunkt:

- at genstande af mindre betydning og i dårlig stand tildeles den laveste prioritet i bevaringsarbejdet, og at der i visse tilfælde overvejes en egentlig udskillelse af

genstandene, frem for at ofre ressourcer på magasinering og konservering

- at genstande af en vis betydning og i en tilfredsstillende bevaringstilstand prioriteres således at indsatsen for disse koncentrerer om at sikre en hensigtsmæssig magasinering med henblik på at forebygge forringelse af bevaringstilstanden
- at genstande af væsentlig betydning og hvor bevaringen ikke er truet på kort sigt, men hvor bevaringstilstand og bevaringsforhold ikke er optimal prioriteres således, at indsatsen koncentrerer om at etablere de bedst mulige magasineringsforhold, og at de mest truede genstande konserveres, i takt med at der er ressourcer til rådighed herfor
- at genstande af størst betydning og i en optimal bevaringstilstand og som allerede bevares under optimale forhold prioriteres således, at indsatsen koncentrerer om at føre et løbende tilsyn med genstandene for i tide at kunne gribe ind over for eventuelle forringelser i bevaringstilstanden, idet der ikke kræves en yderligere bevaringsindsats i relation til disse.

For så vidt angår indsatsen for at tage vare på genstande af *Enestående national betydning*, der er alvorligt truet af undergang, ser strategien udfordringen som todelt; dels skal et betragteligt efterslæb indhentes, dels skal nye tilfælde af alvorlige trusler mod genstande af *Enestående national betydning* forebygges primært i forbindelse med indsamling af nye genstande til samlingerne.

Den praktiske konservering opdeles i følgende hovedområder:

- *Aktiv konservering*, som omfatter kemiske og fysiske indgreb på genstande med det formål at stabilisere og/eller genskabe deres tidligere form. Herunder løbende kontrol med effekten af konserveringsindsatsen samt virkning og kvalitet af de materialer og metoder, som anvendes i den aktive konservering.
- *Præventiv konservering*, som omfatter kontrol med og styring af genstandenes omgivelser (i magasiner, udstillinger m.m.) med det formål at begrænse deres nedbrydning og forlænge deres levetid.
- *Genstandsbeskrivelse, skadesdiagnosticering og dokumentation* som led i planlægning og prioritering af den konkrete aktive og præventive konserveringsindsats. Genstandsbeskrivelsen kan også være led i den kultur- og/eller kunsthistoriske tolkning af genstanden.

Ved udmøntning af den nationale strategi anbefales det, at man vælger fremgangsmåder, der sikrer, at den rette fagkundskab og ekspertise anvendes i et omfang, der er afpasset i forhold til omfanget af den konkrete opgave, der skal løses. Alt efter institutionstype, arten af genstande og konserveringsproblematik kan der være tale om egentligt konserveringspersonale evt. i samarbejde med arkitekter, håndværkere, ingeniører og andre specialister. For mindre institutioner eller institutioner med meget store konserveringsbehov og udviklingsproblemer peges der på, at den konserveringsmæssige side af bevaringsindsatsen f.eks. kan løses via midlertidigt eller permanent samarbejde med andre institutioner eller som købt tjenesteydelse.

Det anbefales endvidere, at den konserveringsmæssige bevaringsindsats optimeres gennem en strategisk udnyttelse af de forskellige muligheder, der forefindes. I alle tilfælde bør hovedvægten dog lægges på præventiv konservering, som omfatter kontrol og styring med forholdene, hvorunder genstandene opbevares, håndteres, udstilles og transporteres m.v. Disse forhold influerer på effekten og dermed økonomien i den aktive konserveringsindsats. Der er derfor god økonomi og fornuft i at satse på en optimal præventiv konserveringsindsats, dvs. optimale magasinforhold m.m., forud for aktive konserveringsindsatser.

Den aktive konserveringsindsats bør ske på basis af en veltilrettelagt tilstandsvurdering af kulturarvs-genstandene og deres opbevaringsforhold. Formålet med tilstandsvurderingen er at opnå et overblik over den fysiske bevaringstilstand som baggrund for opstilling af bevaringsplaner og konserveringsstrategier.

Vurderingen af kulturarvsgenstandenes tilstand bør munde ud i planer og strategier for prioritering af konserveringsindsatsen. De mest værdifulde og mest nedbrydningstruede genstande bør sikres højeste prioritet og der bør opstilles realistiske planer for konserveringsindsatsen nedefter i genstandshierarkiet.

Indenfor museumsområdet, hvor man ofte støder på komplekse samlinger af uensartede genstande, kræves der en anderledes differentieret metodik og statistik for at opnå signifikante udsagn om samlingernes bevaringstilstand, end tilfældet er inden for arkiv- og biblioteksområdet. Museerne har imidlertid en lang tradition for inddragelse af videnskabelige metoder og systematik i deres vurdering og rapportering af nedbrydning og skader på genstande. På mange museer er der således tradition for løbende vurdering og rapportering om samlingernes tilstand og deres opbevaringsforhold, som giver et realistisk billede af bevaringstilstanden.

Med hensyn til substitution bygger den nationale bevaringsstrategi på det grundprincip, at strategiens primære rolle er at sikre bevaring af de originale genstande som autentiske udtryk for den kulturarv, som skal overleveres. Ved udmøntning af den nationale strategi bør der derfor lægges vægt på strategier, hvis væsentligste elementer er betryggende magasiner og en aktiv konservering. Substitution og dokumentation ses som alternativer til bevaring af originale genstande i de tilfælde, hvor originalen kun vil kunne bevares med uforholdsmæssige store omkostninger.

Strategi

Nationalmuseets strategi for bevaring af museets genstandssamlinger baserer sig på følgende elementer:

- Museets præventive konservering skal forbedres ved en udvidelse og kvalitativ forbedring af museets magasin kapacitet.
- Den aktive konserveringsindsats i relation til museets genstande af enestående national betydning, der tager sigte på som minimum at stabilisere bevaringstilstanden blandt museets nedbrydningstruede ENB-genstande, skal videreføres og om muligt færdiggøres.
- I forbindelse med udstillings- og forskningsprojekter skal genstandes bevaringstilstand hæves til formidlings- og forskningsegnet.
- Det skal tilsikres, at bevaringstilstanden på museets nyindsamlede og nyaccessionerede genstande stabiliseres og at genstandene opbevares under forhold,

som effektivt forhindrer nedbrydning.

- Den præventive konserveringsindsats, der baserer sig på overvågning af genstande og samlinger, skal forbedres og udbygges.
- Det såkaldte GPS-projekt (**Genstande På pladS**) skal videreføres.
- Museets forskning indenfor det bevaringsmæssige område skal videreføres og gerne styrkes, således at det også fremover tilsikres, at der kontinuerligt skaffes ny viden, som kan bane vej for kvalitative og/eller kvantitative forbedringer af museets bevaringsindsats.
- Ved forskellige formidlingsinitiativer skal kendskabet til museets bevaringsindsats fortsat udbygges, således at der såvel internt på museet som eksternt blandt museets opdragsgivere og brugere skabes en stadig større forståelse for og accept af behovet for at allokere og anvende ressourcer på bevaring af Nationalmuseets genstandssamlinger.

Konkret har museet opstillet følgende strategiske mål for sin bevaringsindsats i strategiperioden:

1. Senest i 2011 skal der være gennemført en om- og udbygning af museets magasin kapacitet, således at alle genstande kan opbevares under tilfredsstillende sikrings- og klimamæssige forhold (jf. Mål 4 i Nationalmuseets resultatkontrakt for perioden 2008-2011).
2. Senest i 2014 skal bevaringstilstanden blandt yderligere 15.000 af museets nedbrydningstruede genstande af enestående national betydning (ENB-genstande) som minimum være hævet til formidlingsegnet eller stabiliseret tilstand (jf. Mål 5 i Nationalmuseets resultatkontrakt for perioden 2008-2011, hvori det er fastsat som et mål, at bevaringstilstanden blandt yderligere 10.000 nedbrydningstruede genstande skal være hævet senest i 2011).
3. Senest i 2011 skal opbevaringskvaliteten for museets genstande af enestående national betydning (ENB-genstande) være dokumenteret i form af opbevaringsklima og/eller tidsvægtet bevaringsindeks (jf. Mål 6 i Nationalmuseets resultatkontrakt for perioden 2008-2011).
4. Senest i 2011 skal der være gennemført en revision af museets samlingsforvaltning, som blandt andet sikrer et komplet overblik over museets genstande (GPS-projektet) (jf. Mål 3 i Nationalmuseets resultatkontrakt for perioden 2008-2011).

Revision

Denne strategi revideres hvert andet år, første gang inden udgangen af 2011. Samlings- & Registreringsudvalget følger op på dette.